

ר' עובדיה מברטנורא

משנה ו

ו האונן. כל זמן שלא נקבר המת קרוי אונן, ולאחר שנקבר כל יום המיתה הוא קרוי אונן, ולילה שלאחריו הוא אונן מדרבנן. ולא העמידו דבריהם במקום כרת גבי פסח, הלכך שוחטין עליו, דלאורתא חזי: והמפקח בגל. שנפל על אדם ואין ידוע אם ימצאנו חי או מת. שוחטין עליו דבחזקת טהרה עומד עד שיודע שנטמא: שוחטין עליהם. בחבורת אחרים: שמא יביאווהו לידי פסול. שמא יטמא אונן למתו מתוך טרדו. ומפקח גל שמא ימצאנו מת ונמצא שהאהיל על הטומאה. והחבוש שמא לא יצא. ובחבוש בבית האסורים של עובדי כוכבים מיירי, שאע"פ שהבטיחוהו, שמא לא יוציאוהו. אשר פיהם דבר שוא. אבל חבוש ע"י ישראל, כגון לכופו להוציא אשה פסולה או לשלם ממון, שוחטין עליהם אפילו בפני עצמן, אם הבטיחו

האונן - מי שמת לו קרוב שמחויב להתאבל עליו, כל יום המיתה נקרא "אונן" מהתורה, ובלילה שלאחריו מדברי סופרים¹¹⁶, וְהִמְפַקְחָהּ - מפנה את הגל של אבנים שייתכן שיש מת מתחתיו, וכל זמן שלא נמצא מת, המפקח הוא בחזקת טהרה, וְכֵן מִי שֶׁהִבְטִיחוּהוּ לְהוֹצִיאוֹ מִבֵּית הָאֲסוּרִים לפני הפסח, אף על פי שבית האסורים היה חוץ לחומת ירושלים, ואם לא יקיימו הבטחתם לא יוכלו להביא אליו את הפסח, וְהַחֹלָה וְהַזֶּקֶן שֶׁהֵן יְכוֹלִין לְאָכֹל פְּנֵי מִבְּשֵׁר הַפֶּסַח - שוחטין עליהן את הפסח עם בני חבורה נוספים, שכן ראויים הם לאכילה בערב.

אמנם על פָּלֶן - אלו שהוזכרו לעיל אין שוחטין עליהן בפני עצמן ללא בני חבורה נוספים שְׂמֵא יְבִיאוּ אֶת הַפֶּסַח לְיַד פְּסוּל¹¹⁷.

לְפִיכָךְ - כיוון שבשעת השחיטה זריקת הדם היו ראויים לאכילה, אם לאחר זריקת הדם אָרַע בָּהֶן פְּסוּל - פְּטוּרִין מִלְעֲשׂוֹת פֶּסַח שְׁנֵי, חוּץ מִן הַמְּפַקְחָהּ בְּגַל ונמצא תחתיו מת, שהוא חייב לעשות

ביאורים והרחבות

116. פירוש: מי שמת לו אחד מקרוביו שחייב להתאבל עליהם, כל יום המיתה נקרא "אונן" מהתורה ואסור לו לאכול בקדשים, שנאמר בוידוי מעשר (דברים כו, יד): "לא אכלתי באוני ממנו". אבל בלילה שלאחר יום המיתה אינו אונן אלא מדרבנן, ולא העמידו חכמים דבריהם במקום מצוות אכילת פסח. ולכן, מי שנעשה אונן בערב פסח, ראוי לאכול בלילה את פסחו, ולכן שוחטים עליו את הפסח.

117. פירוש: אונן - שמא יטמא למתו, מתוך טרדתו. ומפקח גל - שמא ימצאנו מת, ונמצא שהאהיל על הטומאה. והחבוש - שמא לא יצא. וחולה וזקן - שמא יכבד חוליו, ולא יוכל לאכול כזית.

ובעניין החבוש למדין בגמרא (צא, א): אמר רבה בר הונא אמר רב יוחנן: לא שנו (שאין שוחטין על חבוש בפני עצמו) אלא (שנמצא ב) בית האסורין דעכו"ם, אבל בית האסורין דישאל שוחטין בפני עצמו, כיון דאבטחינהו מפיך ליה (שכיוון שהבטיחו לו שיצא בוודאי יצא), דכתיב: "שארית ישראל לא יעשו עולה ולא ידברו כזב". אמר רב חסדא: הא דאמרת בית האסורין דעכו"ם (לא יאכל מקרבן פסח), לא אמרן אלא חוץ לחומת בית פאגי, אבל לפנים מחומת בית פאגי (שלפנים מירושלים הוא. רש"י) שוחטין עליו בפני עצמו, מאי טעמא? אפשר דאמטו ליה ואכיל ליה (אפשר שיביאו לו ויאכל).

ר' עובדיה מברטנורא
להוציא, דשארית ישראל לא
ידברו כוב. ואם בית האסורים
בתוך ירושלים אפילו בידי
עובדי כוכבים שוחטין עליהם
בפני עצמן, דאפשר דמעייילי
לפסח לבית האסורים ואכלי
ליה התם. וחולה וזקן אין
שוחטין עליהן בפני עצמן,
שמא יכבד עליהם החולי ולא
יוכלו לאכול כזית: לפיכך.
הואיל ובשעת שחיטה ראויין
היו ונזרק הדם עליהם, אם
אירע בהם פסול כמו שאמרנו,
פטורים מלעשות פסח שני:
חוץ מן המפקח הגל. ונמצא
מת תחתיו שצריך לעשות פסח
שני שהיה טמא מתחילתו
קודם שחיטה שהרי האהיל על
הטומאה משעה שהתחיל
לפקח. והוא שהיה הגל עגול
דודאי האהיל עליו מתחלה.
אבל אם היה הגל ארוך, שמא
בשעת שחיטה עדיין לא האהיל
על הטומאה ופטור מלעשות

פסח שני, מפני שהוא טמא מתחלתו - שמשעה
שהתחיל לפנות את המפולת, כבר האהיל על המת,
ובשעת השחיטה כבר היה טמא¹¹⁸:

משנה ז

אין שוחטין את הפסח על היחיד - עבור אדם
יחיד, אלא צריך להיות בחבורה, דברי רבי יהודה.
ורבי יוסי מתיר לשחוט יחיד, שסובר שהדבר
תלוי ביכולת האכילה. ולכן אפילו חבורה של
מאה אנשים שאין כל אחד מהן יכולין לאכול
כזית - אין שוחטין עליהן¹¹⁹.
ואין עושין חבורת פסח של נשים ועבדים,
מחשש זנות, ולא חבורה של וקטנים ועבדים,
מחשש משכב זכור. אבל חבורה שכולה נשים או
כולה עבדים - מותר, אולם חבורה שכולה קטנים -
אין עושין, לפי שאינם בני דעת:

משנה ח

אונן מי שבערב פסח מת לו קרוב שמחויב להתאבל
עליו, הרי הוא טובל מתקנת חכמים, אף שלא נטמא,

פסח שני: ז אין שוחטין את הפסח ביחיד. דכתיב (דברים טו) לא תוכל לזבוח את הפסח וכו',
כלומר ביחיד: אפילו חבורה של מאה. ר' יוסי קאמר לה, כלומר לא תליא מילתא אלא באכילה.
יחיד ויכול לאכול כזית שוחטין עליו, מאה ואין כל אחד מהם יכולין לאכול כזית אין שוחטין
עליהם. והלכה כר' יוסי: אין עושין חבורת נשים ועבדים. לשחוט פסח. נשים ועבדים בחבורה
אחת, משום הרגל עבירה. ולא קטנים ועבדים בחבורה אחת, משום פריצותא דמשכב זכור. אבל
נשים ועבדים כל חדא באנפי נפשיה עושין: ח אונן טובל ואוכל פסחו לערב. דאין אנינות מן

ביאורים והרחבות

118. בגמרא (צא, א) למדין: אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: לא שנו אלא גל עגול (משום
שכאשר פינה את הגל בוודאי האהיל עליו ונטמא), אבל גל ארוך פטור מלעשות פסח שני, אימא
טהור היה בשעת שחיטה (בגל ארוך יתכן שהמת היה מצוי בצד האחר של הגל, והמפקח לא האהיל
עליו לפני שחיטת הפסח).

119. גרסינן בגמרא (צא, א): תנו רבנן: מניין שאין שוחטין את הפסח על היחיד? תלמוד לומר:
"לא תוכל לזבוח את הפסח באחד (שעריך)" דברי רבי יהודה (שדורש את המילה "באחד" שאין
שוחטין על היחיד). ורבי יוסי אומר: יחיד ויכול לאכול - שוחטין עליו, עשרה ואין יכולין לאכול
- אין שוחטין עליהן. דכתיב: "איש לפי אכלו", משמע אפילו יחיד, אם יכול לאכול את הפסח
- שוחטין עליו.